

UURIMISTÖÖ ARUANNE EESTI KEELELE TÄIELIKULE ÜLEMINEKULE

MAI 2025

ESMANE UURIJA: JESSICA KAVINSKY
KOOSTÖÖS: ROLAND RAND

EUA
Erinevused ühendavad!

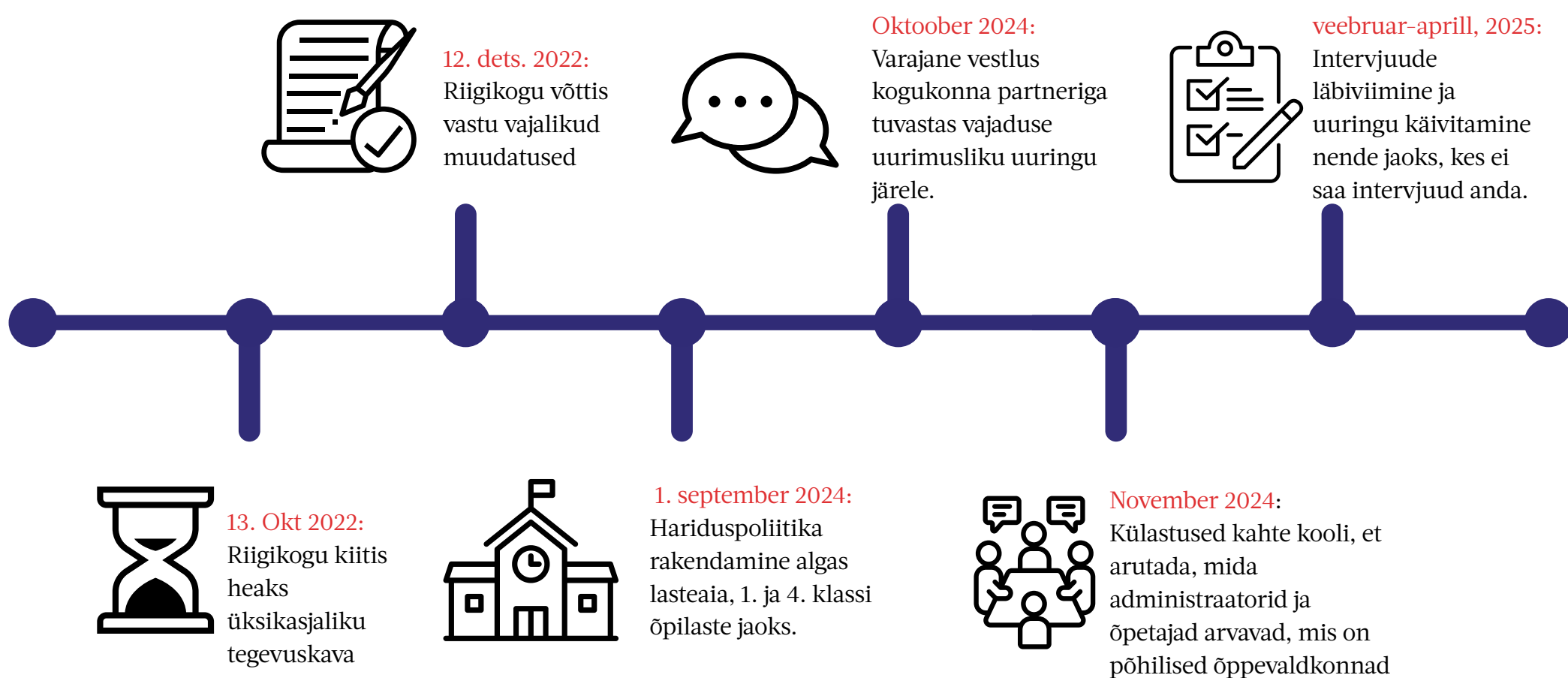

**American
Friends
Service
Committee**

TAUST

Ameerika Sõprade Teenistuskomitee kaudu rahutagamise stipendiaadina töötades ja koostöös organisatsiooniga "Erinevate Usundite Lõimumise ja Tolerantsuse Allianss" tõstatas septembris 2024 üks kogukonna partner muret uue hariduspoliitikaga seotud probleemide pärast. Oma töö kaudu täheldasid nad, et poliitika võib mõjutada õpetajate ja administraatorite heaolu ja stressi. Nad väljendasid muret sotsiaalse lõhestatuse võimaliku suurenemise ja kasvavate pingete pärast koolides ja kogukondades. Vastuseks algatati uurimus, et narratiivsete meetodite abil jäädvustada varajasi mõjusid. Need viidi lõpule peamiselt mitteametlike ja ametlike dialoogide kaudu nende inimestega, keda see otseselt mõjutas. Need vestlused aitasid tuua esile elatud kogemusi ja pakkusid nüansseeritud arusaama poliitika esialgsetest tulemustest.

UURINGU AJAKAVA

SISSEJUHATUS

1. septembril 2024 jõustus Eestis uus keelepoliitika. Riigikogu (Eesti parlament) poolt vastu võetud poliitika sätestab, et kõiki koolitunde tuleb õpetada ainult eesti keeles. Alates lasteaia, 1. ja 4. klassidest lähevad 2030. aastaks igal aastal uued klassid üle eesti keele õpetamisele (Eesti Haridus- ja Teadusministeerium, n.d). Õpetajatele ja juhendajatele kehtestatakse uued keeleoskuse standardid, kõik, kes on õpetanud 5 aastat või kauem, peavad valdama eesti keelt suhteliselt vabalt (umbes 2245 õpetajat ei vasta sellele nõudele). Poliitikaga on kehtestatud täiendavad piirangud, millal ja kui kaua võib õpetada võõrkeeles (Eurydice, 2022). Uut poliitikat on kirjeldatud kui potentsiaalselt ELi määrustega vastuolus olevat ning ÜRO ametnikud on seda iseloomustanud kui võimalikku inimõiguste rikkumist (OUNHCHR, 2023).

KONTEKSTI MÕISTMINE

Käesoleva uurimuse kontekstis viidi pinged hariduskava arendamisel tagasi üleminekule nõukogude süsteemist läänele orienteeritud mudelile. Okupatsiooni ajal tegid nõukogude väed aktiivseid jõupingutusi eesti keele ja kultuuri hävitamiseks. Trauma, mida eesti elanikkond sel perioodil koges, mõjutab jätkuvalt praeguseid sotsiaalseid struktuure ja kogukondi, põhjustades põhilisi pingeid erinevate keelekogukondade vahel. Eestis on ikka veel valdavalt venekeelseid piirkondi, kus mõned inimesed puutuvad harva kokku eestikeelse elanikkonna inimestega ja vastupidi.

Praegu peegeldab Eesti demograafiline olukord ikka veel seda ümberasustamisperioodi. Aastatel 1945–1989 kasvas mitteeestlaste, peamiselt venekeelsete eestlaste arv 4,5 korda ja nende osakaal kogurahvastikust tõusis 8,5 protsendilt% kuni 38,5 %. (Krull, 2007). See liikumisperiood oli geostrateegiline püüdlus Eesti koloniseerimiseks (Kirch, 2004). Selle tulemusel käis suurem hulk vene õpilasi nõukogude ajal loodud koolides, kus õpetati vene keelt, ajalugu ja kultuuri. Pärast NSVLi lagunemist oli haridussüsteem selgelt killustunud, mis tõi esile tungiva reformivajaduse.

Eesti üleminekuperioodil 1990. aastatel liikus valitsus demokratiseerimise ja turumajanduse suunas (Helemäe, 2011). Järgnevad üleminekuaastad olid majanduslikult, poliitiliselt ja sotsiaalselt ebastabiilsed, kuna Eesti ühiskond püüdis luua iseseisvat valitsemist. Haridusreform ei alanud kohe ja koolid jäid kuni 1996. aastani venekeelsete ja eestikeelsete kogukondade vaheliseks segregatsiooniks (Oja, 2017). Isegi pärast koolide ametlikku integreerimist ei võtnud kõik koolid keele- ja õppekavamuutusi üle. See viis selleni, et paljud koolid tegutsesid väga erinevate haridus- ja keelestruktuuridega. Mõned säilitasid nõukogude ajastut meenutavaid traditsioonilisemaid õppemeetodeid, teised aga eemaldasid "traditsioonilistest" õppemeetoditest, uurides erinevaid pedagoogika vorme.

Keele- ja ajalooõpetusega seotud pinged põhjustasid sageli haridusreformi ummikseisu. Paljud venekeelsed õpetajad ja koolid ei tahtnud ühiskondlikke ja poliitilisi muudatusi omaks võtta. Mõned kritiseerisid seda, kuidas vene ajalugu õpetati, samal ajal kui eesti keele õpetajad vaidlesid vene ajaloo ja keele õpetamise vastu ning nõudsid eesti kultuuri ja keele kesksust (Oja, 2017). Keelest sai "üks ainuüksi päevakorrapunkt, mille taga oli ... eesti identiteedi ehitamine" (Lenin Kumar, 2016). Prioriteetide erinevused ja soovimatus kohaneda viisid pika ja pikaleveninud õppekava- ja haridusreformi protsessini. Lisaks ei suhelnud kaks keelekogukonda ajaloolise trauma ja hirmu tõttu nõukogude rõhumise juurde naasmise ees palju (Kaarlõp, 2022, lk 4).

Eesti kool, 1947 (HBC, 2016)

Aja möödudes ja reformide järk-järgulise elluviimisega hakkasid haridussüsteemis tekkima märgatavad muutused õppekava ja keele osas. Sellest hoolimata märgiti 2007. aastal Eesti haridussüsteemi analüüsis, et "koolid ei olnud sageli selle nõuete rakendamiseks asjakohaselt ette valmistatud", mis tõi kaasa erinevused eri koolide ressursside osas (Krull, 2006).

Praegu rõhutatakse õppekavas mitmeperspektiivilisuse tähtsust, kuid erinevused on endiselt olemas eesti ja vene õppekeele koolides (Kaarlõp, 2022). Kuigi õpetamise raamistik on ühtlustatud, püsivad erinevused koolides, ressurssides ja õppemeetodites. Ajalooline kontekst 2000. aastate üleminekuperioodist näitab, kui oluline on tagada piisavad ressursid ja koolitus kõigile asjaosalistele. Krulli aruandes hoiatati, et tulevaste haridusalaste otsuste tegemisel tuleks prioriteediks seada tasakaalu leidmine igaühe poliitilise õiguse vahel osaleda otsuste tegemisel (Krull, 2006). Uusima haridusküsimuste keelepoliitika jõustumisel on väga oluline mõista sotsiaalsete erinevuste ajaloolisi ja kultuurilisi tagajärgi. Käesolevas uuringus võeti hoolikalt arvesse Eesti rõhuva ajaloo ajaloolise konteksti mõistmist. Praeguste sündmuste ning praeguse Venemaa režiimi suureneva ohu mõistmine Eestile ning eesti keelele ja kultuurile andis analüüsile palju teavet.

Uuringus leiti usaldusväärsete kogukonnapartneritega peetud esialgsete vestluste põhjal, et uus hariduspoliitika on hakanud tekitama pingeid koolides ja kogukondades ning aitab kaasa ka 1. ja 4. klassi õpilaste haridusstandardite langusele. Praegustes haridusstandardites on endiselt probleemiks standardiseeritud ressursside ja koolide vahelise suhtluse küsimus. Taas kord, kuigi keel on ametlikult ühtlustatud, on süsteemis lünki, mis võivad tulevikus põhjustada takistusi ja pingeid. Käesolevas uurimuses püüti õpetajate, administraatorite ja lapsevanematega peetud dialoogide kaudu tuvastada mõningaid esilekerkivaid probleeme.

KEEL JA SOTSIAALNE KONTEKST

Sotsiaalse mõju arvestamine keelepoliitikale on sotsiaalse ühtekuuluvusetagamisel ülioluline. Kuigi valitsuse poliitika võib tunduda igapäevasest elanikkonnast eraldiseisvana, on see nii laiema sotsiaalse keskkonna toode kui ka selle mõju (Liddicoat, 2013).

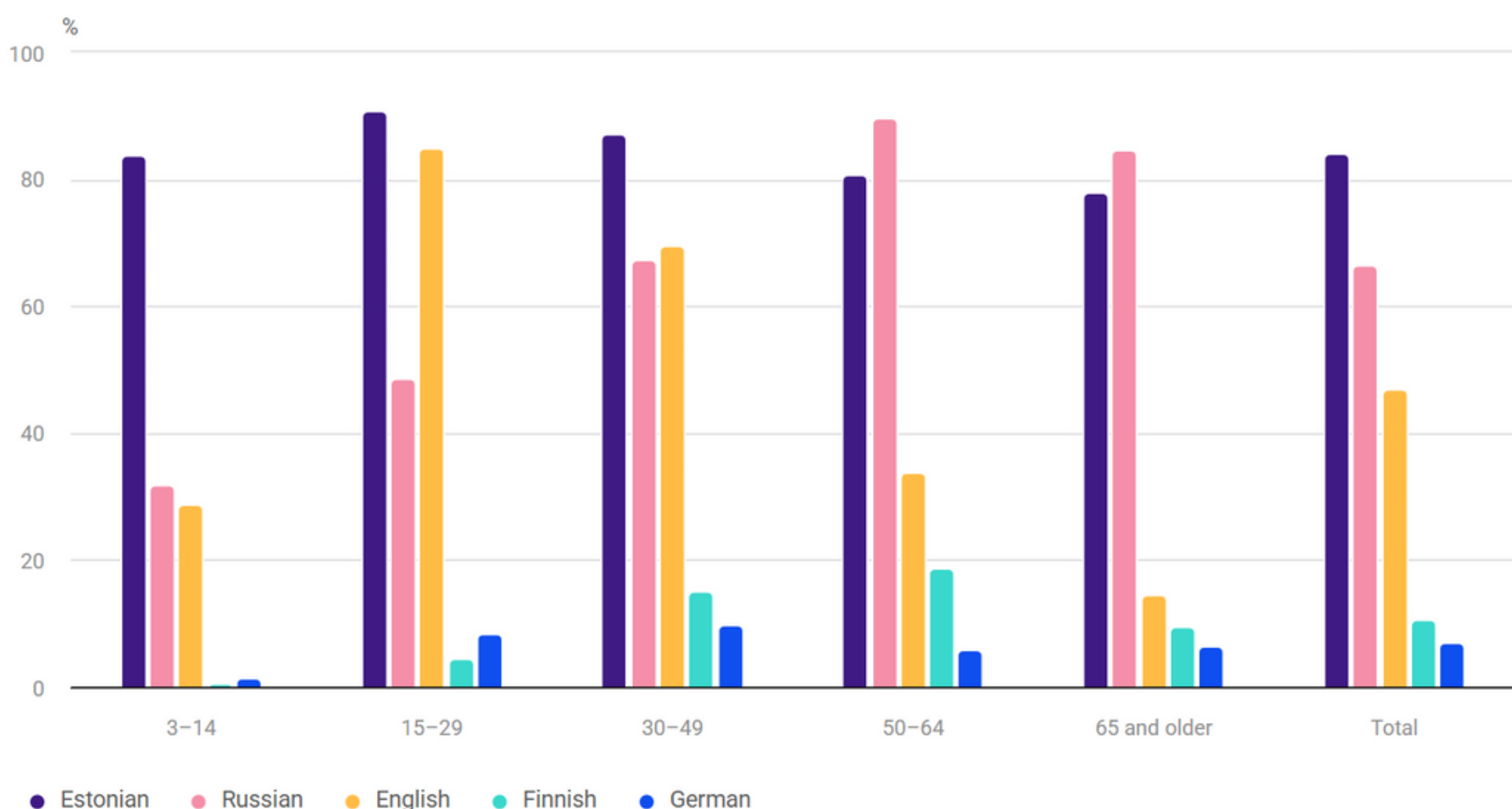
Vähemuskeele poliitika käsitus võib mõjutada valitsust, kogukondi ja sotsiaalset ühtekuuluvust, süvendades või parandades lahkavamusi. Keelepoliitika uurija Helder De Schutteri sõnul "erinevalt religioosse ja ilmaliku arutelu kohta valitsuses, kus on võimalus EI religioonile, ei saa olla EI keelele. Valitsused peavad vastu võtma mingi poliitika selle kohta, kuidas keel mängibrolli rahva igapäevaelus" (lk 10, 2007).

Seetõttu peaksid poliitikakujundajad poliitika vastuvõtmisel kaaluma mitmesuguseid teooriaid ja võimalikke mõjusid.

Selles uuringus ei käsitleta keelt mitte ainult kommunikatsioonivahendina, vaid pigem identiteedi ja sotsiaalse kuuluvuse võtmelemendina (De Schutter, 2007). Uurimuse keskmes on arusaam, et üksikisikul võib olla mitu keeleidentiteeti. Selle reaalsuse tunnistamine ja selle seos avaliku poliitika tajumisega on oluline kontekstiline märkus.

Paljud intervjuud olid emotsionaalselt laetud ja väljendasid sageli hirmu ja pettumust. Intervjueeritavad märkisid sageli, et poliitika ei puuduta niivõrd keelt ennast, kuivõrd ühiskonna suhtumist eesti keelt mitteoskavatesse keeleoskajatesse. See näitab keele kui kommunikatsiooni ja identiteedi ristumiskohta, rõhutades keelelise õigluse ja kaasava poliitika tähtsust (Kaplan 1991; Sayers 1996)

Share of language speakers in age groups, 2021

(Statistics Estonia, 2022)

- Järgnevad vene, inglise, soome ja saksa keel, kuid vene keel on endiselt suurim kõneldav võõrkeel.
- Umbes 84% noortest (14-29)räägib inglise keelt teise keelena. See on muutus võrreldes eelmiste põlvkondadega, kes rääkisid teise keelena peamiselt vene keelt (rahvaloendus).
- Ainult umbes 4% elanikkonnast ei räägi eesti keelt (ERR Uudised, 2023)
- 76% eestlastest räägib võõrkeeli (Taylor, 2022)
- Eestis elab umbes 211 rahvust (Eesti Statistikaamet, 2021).

MEETODID JA VALIM

PEAMISED TEEMAD

- 1. Tugitunne või selle puudumine ja valitsuse teabevahetus
- 2. Mõju õpetamisvõimele ja õpilaste õppimisele
- 3. Kaasatuse/väljaarvamise tunne
- 4. Parandussoovitused

KÜSITLUSMEETODID

Selleks, et mõista mittemateriaalset mõju, otsiti uuringus teavet õpetajatelt ja administraatoritelt, kes töötavad erinevates mõjutatud koolides Tallinnas ja Narvas. Koolid valiti välja selle kriteeriumi alusel, et nad ei tegutsenud enne keelepoliitikat täielikult eestikeelses hariduses. Uuringus külastati erinevaid Tallinna ja Narva era-, keelekümblus-, traditsioonilisi ja avalikke koole ning keskenduti paralleelide tõmbamisele erinevate koolide vahel, et tuua esile ühiseid kogemusi.

Intervjueeritavad valiti eesmärgipärase valimi meetodil; intervjueeritavate valikul lähtuti nende asjatundlikkusest ja võimest anda põhjalikke aruandeid. Tõlkele juurdepääsu piiratuse tõttu intervjueeriti õpetajaid ja administraatoreid, kes kas rääkisid inglise keelt või kellel oli juurdepääs tõlkijatele. Lisaks tähendas õpetajate stress ja suurenenud töökoormus uue poliitika tõttu, et paljud inimesed ei olnud kättesaadavad täielikeks intervjuudeks. Neile, kes ei saanud aega pühendada, koostati küsitlus, mis saadeti eesti, inglise ja vene keeles tõlgituna.

Töökoha ebakindluse tõttu viidi kõik intervjuud ja küsitlused läbi anonüümselt.

Kaks olulist metodoloogilist raamistikku andsid aluse sellele uuringule.

- Osaluslik tegevusuuringu mudel (Fahlberg, 2023; Whyte, 1989)
 - rõhutab kujuneva disaini protsessi järgimist, kutsudes kaasatud osalisi üles koos looma lähenemist, küsimusi ja protsessi (MacDonald, 2012). Varased dialoogid esmase välitöö etapis sisaldasid ettepanekuid küsitluse koostamise jaoks.
- Sotsiaalse mõju hindamise mudel (Finsterbusch, 1984).
 - Rohkem poliitika mõjudele suunatud mudel viitab sellele, et teadlased peaksid uurima mitte-aineid mõjufaktoreid või mitteehitustegureid. Need on defined kui muutused kogukonnas või sotsiaalses sfääris, mida ei saa lihtsalt jälgida.
- Positiivne uurimismeetod kasutati soovitude küsimisel muudatuste kohta. (Center for Appreciative Inquiry, n.d.)
 - Küsimused keskendusid sellele, mis töötab ja positiivsetele visioonidele tulevikuks.

Nende lähenemisviiside ühendamise tõi esile poliitikakujundajatele olulised mõjud, samas kaasates intervjueeritute kogemusi. Tuummeetodite ja eelretsenseeritud poliitikanalüüside kaudu soovis uuring selgitada vajalikke kohandamise valdkondi ja tuvastada jagatud muremustreid.

Täiendavad intervjuud hariduseksperptide, lapsevanemate ja valitsusametnikega andsid samuti teavet analüüsi kohta.

PEAMISED LEIUD

Järgmised leheküljed kirjeldatakse üksikasjalikult käesoleva uuringu tulemusi kolmes peamises õppetunnis. Igal leheküljel on esitatud järeldused koos intervjuudest ja küsitlustest võetud toetavate andmete ja jutustavate aruannetega.

KOKKUVÕTE

- Poliitika peamised negatiivsed mõjud, mis leiti, olid suurenenud mure õpilaste vaimse tervise halvenemise pärast, õpetajate läbipõlemine ja suurenenud hirm töökoha ebakindluse ees.
- Paljud õpetajad tunnevad, et neid ei ole kuulda võetud ja nad ei tunne, et valitsus on kättesaadav avatud dialoogipidamiseks selles küsimuses.
- Siiski kinnitasid peaaegu kõik küsitletud õpetajad ja administraatorid, et on jätkuv toetus eesti keelt õppivatele õpilastele
- Kavandid poliitika kohandamiseks: õpetajate koormuse vähendamiseks esitati ulatuslikult avatud uste üritusi ning koolivaetusprogrammide korraldamist.

Eesti haridussüsteemi iseloomu ja erinevate koolitüüpide tõttu oli poliitika mõju erinev. Intervjuudest selgus, et iga kooli ressursid on väga erineva suurusega. Mõju ebaühtlus tuleneb suuresti sellest, et standardiseeritud poliitikat kohaldatakse mittestandardiseeritud haridussüsteemi suhtes. Kuna koolidele on tagatud suhteline autonoomia, olid mõnel koolistruktuuril juba praegu peamiselt eesti keele õpet integreeritud. Teistel olid juba ressursid ja üleminekukava olemas, mõnel aga olid ressursid või ettevalmistused vähesed või puudusid üldse. Kuid isegi nende silmatorkavate koolide vaheliste erinevuste taustal olid mõned hoiakud märkimisväärselt levinud.

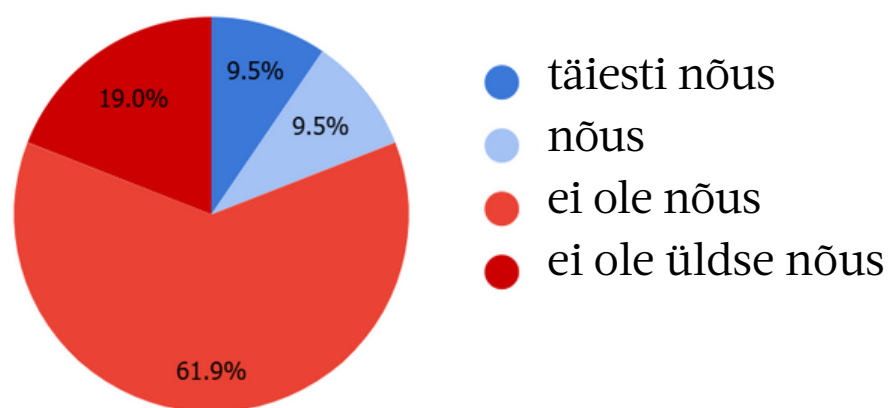
PEAMISED LEIUD jätkub...

1

Puuduvad ressursid ja kvalifitseeritud õpetajad, mis põhjustab läbipõlemist ja stressi.

- Õpetajad teatasid, et kulutasid palju aega õppematerjalide kohandamisele, kohustuslike kursuste läbimisele oma ametikoha säilitamiseks ja oma laste uue poliitikaga kohanemise abistamisele.
- Paljud materjalid on aegunud või mõeldud ainult eesti keele emakeelena kõnelejatele. Mõned materjalid on mõeldud täiskasvanutele, mitte lastele.
- Kõik koolid teatasid, et lasteaia, 1. ja 4. klassi õpetajad on pidanud kulutama lisatunde oma õppematerjalide koostamisele.
- Paljud koolid on öelnud, et ministeerium lubas neile paremaid õppematerjale, kuid need pole veel kohale jõudnud. Enamiku õpilaste motivatsioon on langenud ja õpilaste vaimne tervis on hakanud kannatama, samuti õpetajate oma.

Mul on piisav tugi ja ressursid uue poliitika rakendamiseks.

„Keegi ei hooli erivajadustega laste olukorrast. Lapsed... on raskes olukorras, kuna nende vanemad ei saa neid aidata, kuna nad ei oska piisavalt eesti keelt.“ – erivajadustega laste õpetaja

„Suurim raskus on vaimse ja füüsilise tervise halvenemine, suur töökoormus, hilisõhtused töötunnid kodus ja varahommikused töötunnid, kõik kordub.“ – õpetaja

„Paljud õpilased on pärit madalama sissetulekuga peredest või ühe vanemaga peredest ja neil pole võimalust pühendada rohkem aega“ – kooli direktor

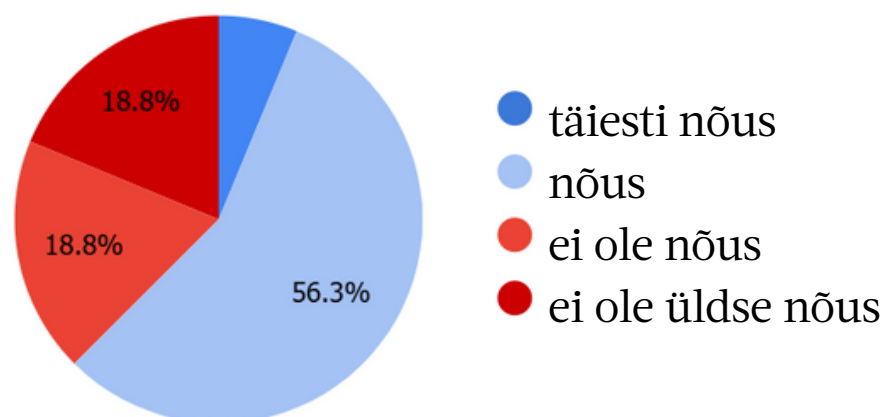
PEAMISED LEIUD jätkub...

2

Enamik inimesi on nõus, et eesti keele õppimine on oluline, kuid poliitika rakendamise viis on vastuolus keele õppimise üldiste põhimõtetega.

- Nad tunnevad, et see poliitika ei võta arvesse, kuidas keelt teaduslikult õpitakse.
- Enamik neist tunnistas, et tunnevad end segaduses, kuna poliitika on vastuolus haridusuuringute ja pedagoogikaga.
- Tähelepanu tuleks suunata pigem noorematele klassidele kui 4. klassile ning pikemale üleminekuperioodile, kuna uue keele õppimine ja omandamine võtab aega.

Uus keelepoliitika on kasulik õpilaste tuleviku jaoks.

„Kultuuri ei saa jõuga peale suruda... Sellise tulemuse annab võimaluste pakkumine, mitte piirangute kehtestamine. Vene keelt kõnelevate inimeste integreerimises peaksid olema huvitatud mitte ainult koolid ja haridusministeerium, vaid kõik. Ilma rahva toetuseta ei juhtu midagi.“ – gümnaasiumiõpetaja

Ministeerium ei näi hoolivat kultuurist ega emakeele mõistmisest ega näi mõistvat, et keelel on ühiskonnas suurem mõju” – kooli direktor

Poliitika „unustab, mis meil juba on” ja ei küsi, mida õpilased kaasa toovad. See tekitab sotsiaalse identiteedi probleeme ega küsi õpilastelt, mida see nende jaoks tähendab. Nad tunnevad, et püüavad ühiskonda sulanduda, kuid kedagi ei huvita ega hooli sellest, kes nad on. – õpetaja abi

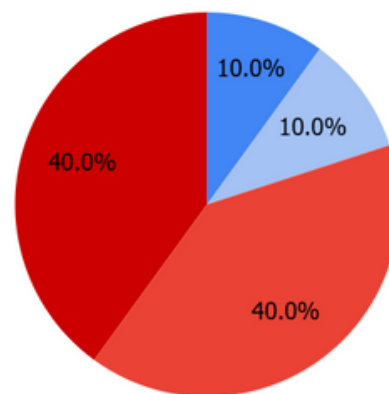
PEAMISED LEIUD jätkub...

3

Praeguses süsteemis puudub stabiilsus ning ministeeriumi järelevalve ja surve on loonud keskkonna, kus nad ei saa oma muresid avalikult väljendada.

- Õpetajad on sunnitud kohanema ja muutuma ning neil pole aega tegelikult töötada sellega, mis neile antakse.
- Ministeeriumi pidev järelevalve tekitab neile stressi, kuna neile öeldakse ainult, mida nad valesti teevad, ja neile ei anta piisavat tuge, et olukorda parandada.
- Töökaotuse oht ja pingete suurenemine kogukondades on paljudes õpetajates tekitanud hirmu ja ebakindlust.

Ma suudan avatult väljendada oma muresid ja vajadusi teie ümber olevatele inimestele.

- täiesti nõus
- nõus
- ei ole nõus
- ei ole üldse nõus

“On toimunud arutelud, mille käigus on väljendatud ootust, et kui üleminek ebaõnnestub või tekivad probleemid, langeb vastutus täielikult haldajale ja õpetajatele, mitte poliitika enda tulemusele” – kooli direktor

„See poliitika tundub karistusena, hoolimata sellest, et keele õppimise osas on saavutatud täielik kokkulepe” – inglise keele õpetaja

„Kahjuks pole mul võimalust avalikult rahulolematust väljendada isegi kooli tasandil. Ma kardan, et mind vallandatakse. Kõik kokkulepped, mille saime kooli õpetajatelt, võib öelda, et need olid sunnitud, kuna valikut ei olnud. „Te peate allkirjastama, et nõustute üleminekuga eesti keelele, nõustute uue programmiga.” Ma olin sunnitud allkirjastama, kuigi ma ei ole sellega täielikult nõus.” – gümnaasiumiõpetaja

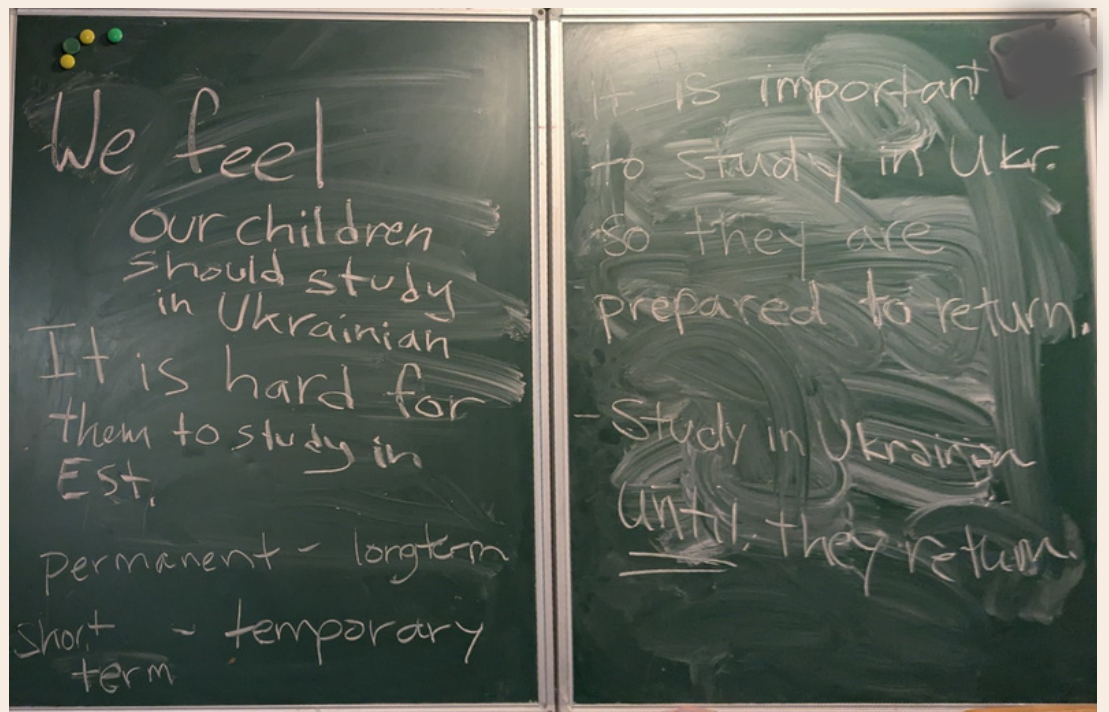
PEAMISED LEIUD jätkub...

Järgneval lehel on kirjeldatud mõju *sisserändajate ja pagulaste õpilastele*.

ÜLEVAADE: Vestlused sisserändajate ja pagulaste vanematega

Eesti on peamiselt rakendanud sisserände suhtes piiravaid meetmeid, kuid viimastel aastatel on see liberaliseerunud (Jakobson, 2020). Pärast Ukraina täielikku invasiooni võttis Eesti vastu suurema arvu pagulasi, peamiselt Ukrainast (Tambur, 2022). Toimusid mõned olulised vestlused immigrantide või pagulaste vanematega.

Nendes vestlustes tundsid paljud, et Eesti haridussüsteem võib olla vaenulik välismaalaste suhtes, eriti nende suhtes, kes ei räägi vabalt eesti keelt. Nad teatasid, et mõned õpetajad ja õpilased on näidanud eelarvamusi nende laste suhtes või olnud abistamisest keeldunud. Üks vanem ütles, et „[koolid] leiavad palju vabandusi, kuid keelduvad võtmast vastu õpilasi, kes vajavad lisatööd... minu lastele hea hariduse saamisel on nii palju takistusi, et me kaalume sageli lahkumist, kuigi mind paluti siin töötama”.

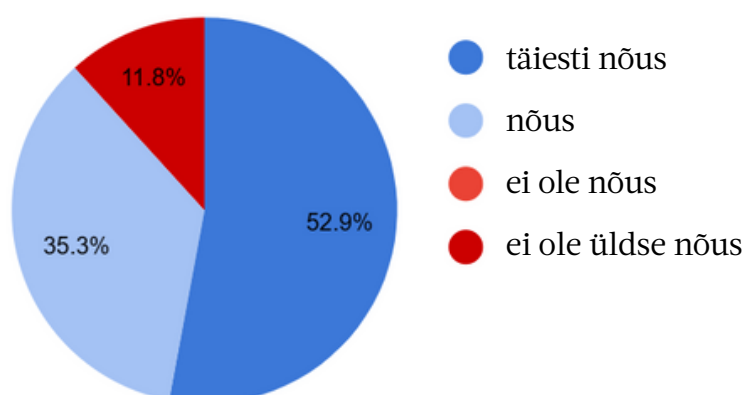
Ukraina pagulaste vanematega peetud vestlusringi tahvel

Tekst: „Meie arvates peaksid meie lapsed õppima ukraina keelt”, „Neil on raske õppida eesti keeles”, „On oluline õppida ukraina keeles, et nad oleksid valmis tagasi pöörduma”.

Lisaks veetsid peamiselt Ukrainast pärit pagulaste lapsed sageli kogu päeva eesti keele kursustel ja seejärel kogu õhtu ukraina keele veebikursustel. Kuna paljud soovivad tagasi pöörduda, peavad vanemad ja lapsed tegema suuremaid jõupingutusi, et säilitada side oma emakeele ja kultuuriga. Nad teatasid, et ukraina keele õppimine ja õppimine on oluline, et nad saaksid seda sidet jätkuvalt tunda. Kuigi nad on teatanud, et tunnevad end paljuski toetatuna, mõjutab pikkade tööpäevade koormus ja jätkuva sõja väsimus nii õpilaste kui ka vanemate vaimset tervist.

Üldiselt toetatakse eesti keele õppimist. Kuid praeguse poliitika, õpetajate arvu ja ressursside olukorra tõttu hakkavad paljud õpilased maha jääma. Mõned ei saa edu saavutamiseks vajalikku tasemel õpetust.

Uus keelepoliitika mõjutab negatiivselt õpilaste õpitulemusi.

Vasakul olev joonis näitab, et paljud õpetajad on mures õpilaste õpitulemuste pärast.

ARUTELU

Vestlused haldusjuhtide ja õpetajatega näitavad, et praegune poliitika avaldab koolisüsteemile märkimisväärset survet. Kuigi enamik haldusjuhte ja õpetajaid tundub sellega toime tulevat, suurenevad need väljakutsed veelgi, kui poliitika jätkab üleminekut praeguses tempos. Kuna üha enam klasse läheb üle täielikult eesti keele õppele, suureneb ressursside puudus ja õpetajate ja õpilaste läbipõlemine. Nagu 2000. aastate alguses toimunud üleminekul, on paljud koolid praegu ettevalmistamata ja pingutavad kohanemisega. Kuigi on võimalus, et koolid kohanevad pikemas perspektiivis edukalt, on selle ülemineku lühiajaline mõju tõenäoliselt õpetajate ja õpilaste arvelt.

Mõned olulised intervjuud haldusjuhtidega näitasid, et kuigi peamiselt venekeelsed koolid kannatavad praegu selliste muutuste all kõige rohkem, mõjutab süsteemi koormus kõiki koole. Haldusjuhid teatasid, et mõned vanemad on hakanud oma lapsi üle viima peamiselt eesti keelt kõnelevatesse koolidesse, peamiselt kvalifitseeritud õpetajate ja ressursside puudumise tõttu. See võib süvendada õpilaste vahelisi kultuurilisi konflikte ja panna õpetajad olukorda, kus nad peavad õpetama õpilasi, kellel on väga erinev arusaam eesti keelest. Praegu püüavad enamik koole leida lahendusi individuaalselt. Paljud direktorid teatasid, et nad tegelevad pidevalt kriiside lahendamisega ega leia aega tuleviku planeerimiseks. Poliitika rakendamise tempo ja surve üleminekule vanemate klasside puhul, selle asemel et keskenduda ainult noorematele klassidele, raputab haridussüsteemi tervikuna.

Laiemate sotsiaalsete mõjude osas võib avatud dialoogi ja integratsiooni puudumine viia pingete suurenemiseni seoses oluliste identiteedimärkidega, nagu keel ja rahvus. Enamik õpetajaid tunneb, et ministeerium ei kuula neid ja et nende mured ei ole olulised. Avatud arutelu puudumine õpetajate tegeliku mõju üle algas juba septembris, kui poliitika avalikustati. Enamik ütles, et nad said uuest poliitikast teada uudistest, mitte ministeeriumist, ja teatasid, et tundsid end eiratuna või ignoreerituna, kui tõstatasid muret poliitika teatud elementide üle.

Demokraatlik poliitika kujundamine peab arvestama poliitika mõjutatud osapooltega, kuid praeguses olukorras leiavad enamik, et see poliitika ei põhine hariduspedaagoogikal. Minuga rääkinute seas valitseb tunne, et Eesti valitsus ei pruugi täielikult mõista ega seada prioriteediks seda, kuidas poliitika inimesi mõjutab.

Probleemiks ei ole ei poliitika eeldus ega soov soodustada eesti keele laialdast kasutuselevõttu. Pigem näib selle rakendamine suurendavat kultuurilisi pingeid nii koolides kui ka väljaspool neid. Ukraina ja Venemaa sõja ohu jätkumisel on riikliku julgeoleku küsimused endiselt aktuaalsed. Kui venekeelsetele õpilastele ei tagata samu inimõigusi, mis on tagatud teistele eesti keelt mitte kõnelevatele õpilastele, on oht, et see poliitika avaldab soovitud efektile vastupidist mõju. Haridussüsteemi turvalisuse tagamine võib avaldada negatiivset pikaajalist mõju nii õpetajatele kui ka õpilastele.

Keel on tihedalt seotud identiteedi ja kuuluvusega, ning kui noored õpilased hakkavad end oma kogukonnas isoleerituks tundma, võib neil tekkida isolatsiooni või radikaliseerumise oht (Renström, 2020). Kui teatud õpilased ja õpetajad tunnevad, et neid sunnitakse kultuuriliselt alistuma, võib see sundida neid eesti keelt ja ühiskonda täielikult tagasi lükkama, tugevdades veelgi nende identiteeti väljajäetud võõrastena. See võimalus tundub eriti tõenäoline venekeelsete õpilaste ja õpetajate puhul. Kuna prantsuse- ja saksakeelsete koolide suhtes tehti mõned erandid (Dubolazov, 2024), kuid venekeelsete suhtes mitte, tundsid minu intervjuueeritavad, et see on rünnak venekeelsete eestlaste vastu, kellest paljud on elanud Eestis kogu oma elu. Selliste lõhede süvenemine võib kahjustada valitsuse tulevasi jõupingutusi ning ohustada laiemalt sotsiaalset struktuuri.

Poliitika, mis tugineb jõule ja karistustele, olgu oht reaalne või kujuteldav, ei põhine demokraatlike ideaalide põhialustel. Tugev demokraatlik valitsus võimaldab avaldada rahulolematust ja julgustab mõjutatud osapooli tagasisidet andma. Demokraatliku suhtluse aluse loomine on vajalik, et tagada, et poliitilise ja sotsiaalse maastiku ettearvamatud muutused ei tooks kaasa lõhede süvenemist ega konflikte. Kui ministeerium näitab soovi kuulata ja võtta arvesse mõjutatud osapoolte arvamusi, loob see arusaama, et kõigil Eestis on võrdsed inimõigused ja seetõttu on neil suurem motivatsioon osaleda ühiskonnas positiivselt. Seetõttu on ministeeriumi huvides avada suhtluskanalid koolidega, et hõlbustada eesti keele õppimist – see on eesmärk, mida ühiselt jagavad nii poliitikud, koolijuhid kui ka õpetajad.

SOOVITUSED

Järgmises osas on esitatud peamised soovitusel, mis on kogutud intervjuude ja küsitluste käigus õpetajatelt ja haldusjuhtidelt. Küsides küsimusi positiivsete tulevikuväljavaadete ja loovate lahenduste kohta, mis lähevad kaugemale praeguse poliitikast, määrasid osalejad kindlaks poliitika parandamist vajavad valdkonnad ning keeleõppe välised tegevused.

1

Eesti keele kui teise keele õppimiseks mõeldud ajakohastatud õppematerjalid, mis on suunatud õpilaste vajadustele, ning õppematerjalid vanematele, et aidata kaasa kodus õppimise parandamisele.

- Isegi õpetajate puuduse tingimustes on praegused õpetajad sunnitud töötama ilma piisavate ressurssideta.
- Kui kõikidele koolidele eraldataks piisavad ressurssid, võiks see parandada mittekvalifitseeritud koolide kihistumist.

2

Suuremad jõupingutused ressursside jagamiseks koolide vahel.

- Paljud administraatorid on juba alustanud protsessi teiste koolidega ühenduse võtmiseks ja ressursside jagamiseks.
- Edasi suunamine selliste vahetuste jaoks võiks parandada ajalooliselt vene keelt kõnelevate ja ajalooliselt eesti keelt kõnelevate koolide suhteid.
- Ressurssidest vanemate jaoks võiks parandada õpilaste saadavat tuge klassiruumi väljas.

3

Korraldada keeleõppe üritusi või koolivahetusi, et aidata õpilastel suhelda eesti emakeelega inimestega.

- Paljud õpilased elavad venekeelsetes piirkondades ja neil puudub võimalus õppida eesti keelt emakeelena kõnelevatelt inimestelt. Kultuurivahetuse soodustamine kooliürituste või avatud uste päevade kaudu võiks aidata kaasa kahe erineva keelt kõneleva kogukonna eraldatuse vähendamisele.
- Muuseumide või ajalooliste paikade külastamine toetatud külastuste raames võiks aidata keele ja kultuuri õpetamisel.

4

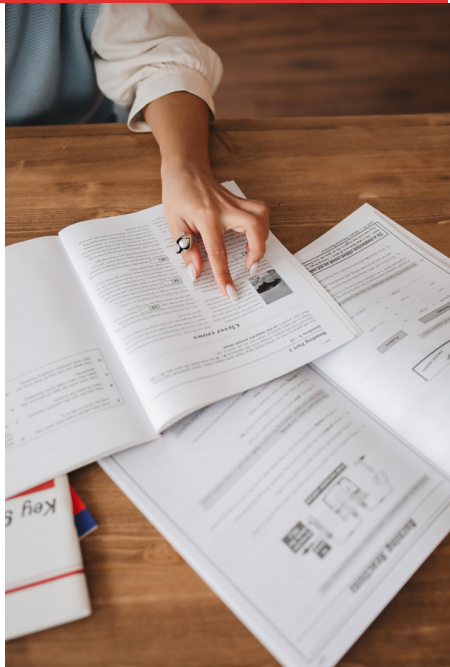
Lubada keeleõppe toimumist kunstides ja kehalises kasvatuses, mitte teaduses ja ajaloos.

- 4. klassi õpilased jäävad ilma olulisest teabest, kuna nende eesti keele oskus ei ole piisav, et mõista keerukaid matemaatilisi ja teaduslikke väljendeid.
- Mitmed õpetajad soovitasid esmalt rakendada eesti keele õpetust kunsti- ja kehalise kasvatuses tundides ning võimaldada õpilastel õppida keerulisemaid teemasid keeles, mida nad kõige paremini valdavad.

5

Tunnustada, millist väärtust erinevate identiteetidega lapsed Eesti kultuurile toovad.

- Kui õpilasi väärtustatakse nende mitmekesisuse eest ja koheldakse ühiskonna võrdsetena liikmetena, kasvab soov positiivselt osaleda ja see aitab kaasa elavama kogukonna tekkele.

Center for Appreciative Inquiry. (n.d.). What is Appreciative Inquiry (AI)? Center for Appreciative Inquiry. <https://centerforappreciativeinquiry.net/resources/what-is-appreciative-inquiry-ai/>

De Schutter, Helder. (2007). Language policy and political philosophy: On the emerging linguistic justice debate. *Language Problems and Language Planning*, 31(1), 1–23. doi:10.1075/lplp.31.1.02des

Dubolazov, I. (2024, March 11). Estonian education landscape offers better opportunities. ERR News. <https://news.err.ee/1609278324/ingar-dubolazov-estonian-education-landscape-offers-better-opportunities>

Estonian Ministry of Education and Research. (n.d.). “Transition to Estonian Education”. <https://www.hm.ee/en/node/234>

Eurydice. (2022, December 16). Estonia: Action plan approved for transition to Estonian-language education. European Commission. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/news/estonia-action-plan-approved-transition-estonian-language-education>

ERR News. “Percentage of People Who Don't Speak Estonian at All Falls to 4%.” ERR News, March 6, 2023. <https://news.err.ee/1609272690/percentage-of-people-who-don-t-speak-estonian-at-all-falls-to-4>.

Fahlberg, Anjuli, “Decolonizing Sociology Through Collaboration Co-Learning and Action: A Case for Participatory Action Research”. *Sociological Forum*, Vol. 38, No. 1, March 2023.

Finsterbusch, K. (1984). Social impact assessment as a policy science methodology. *Impact Assessment*, 3(2), 37–43.

Helemäe, J., & Saar, E. (2011). An introduction to post-socialist transition in Estonia. Towards a normal stratification order: Actual and perceived social stratification in post-socialist Estonia, 13–32.

Historic Boys' Clothing (HBC). “Estonian Schools.” Historic Boys' Clothing, last modified May 12, 2016. <https://www.histclo.com/schun/country/other/est/est-sch.html>.

Kaplan, D. S., Peck, B. M., & Kaplan, H. B. (1994). Structural relations model of self-rejection, disposition to deviance, and academic failure. *The Journal of Educational Research*, 87(3), 166–173.

Kaarlõp, H.-L., Oja, M., & Poom-Valickis, K. (2022). Teaching issues perceived to be controversial in history: Estonian teachers' epistemic cognition. *JSSE - Journal of Social Science Education*, 21(1). <https://doi.org/10.11576/jsse-4450>

Kirch, Aksel. *The Russian Minority in Estonia: A New Linguistic Reality, Changing Identities, and the European Union*. Tallinn: Institute for European Studies, 2004. <https://ies.ee/epub2003/epub2004/hels2004.pdf>.

Krull, Edgar., and Trasberg, Karmen. “Changes in Estonian general education from the collapse of the Soviet Union to EU Entry”, Department of Education, University of Tartu, 2006

Lenin Kumar, V. (2016). Democratic Transition from Soviet Union to Republic of Estonia. *Internat. J. Appl. Soc. Sci.*, 3 (3&4) : 82–86.

Liddicoat, A. (2013). *Language-in-education Policies: The Discursive Construction of Intercultural Relations*. Bristol, Blue Ridge Summit: Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781847699152>

Macdonald, Cathy. (2012). Understanding participatory action research: A qualitative research methodology option. *Canadian Journal of Action Research*. 13. 34–50. 10.33524/cjar.v13i2.37.

Memon, Mumtaz & T., Ramayah & Ting, Hiram & Cheah, Jun-Hwa. (2025). PURPOSIVE SAMPLING: A REVIEW AND GUIDELINES FOR QUANTITATIVE RESEARCH. *Journal of Applied Structural Equation Modeling*. 9. 1–23. 10.47263/JASEM.9(1)01

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. (2023, August 17). Estonia: New law banning mother-tongue education for minorities may violate human rights, warn UN experts. <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/08/estonia-new-law-banning-mother-tongue-education-minorities-may-violate-human>

Oja, M. (2020). History Education: The Case of Estonia. In I. Kestere, E.-S. Sarv & I. Stonkuvienė (Eds.), *Pedagogy and Educational Sciences in the Post-Soviet Baltic States, 1990–2004: Changes and Challenges*(pp. 143–165). Riia: University of Latvia Press

Renström, E. A., Bäck, H., & Knapton, H. M. (2020). Exploring a pathway to radicalization: The effects of social exclusion and rejection sensitivity. *Group Processes & Intergroup Relations*, 23(8), 1204-1229. <https://doi.org/10.1177/1368430220917215> (Original work published 2020)

Small, Mario L. Forthcoming. "Lost in Translation: How Not to Make Qualitative Research More Scientific." In Michèle Lamont and Patricia

White (editors), *Report from Workshop on Interdisciplinary Standards for Systematic Qualitative Research*. Washington, DC: National Science Foundation

Statistics Estonia. (2022, November 16). Population census. 76% of Estonia's population speak a foreign language. <https://rahvaloendus.ee/en/news/population-census-76-estonias-population-speak-foreign-language>

Statistics Estonia. "Demographic and Ethno-Cultural Characteristics of the Population." *Population and Housing Census 2021*. Accessed May 19, 2025. <https://rahvaloendus.ee/en/results/demographic-and-ethno-cultural-characteristics-of-the-population>

Taylor, M. (2022, November 16). 76% of Estonia's population speak a foreign language. *The Baltic Guide*. <https://balticguide.ee/en/76-of-estonias-population-speak-a-foreign-language/>

Whyte, William. *Participatory Action Research*, American Behavioral Science, Cornell University, 1989.